

TERÖRİZM, AŞIRI AKIMLAR ve HUKUK

Terörizm ve aşırı akımlar gibi konularda ortak kavramlara ve terimlere dayanılamaması, iletişimi olumsuz etkiliyor ve sözkonusu tehditlerle mücadeleyi güçleştiriyor.

Terörizm, on yıllardır uluslararası ve ulusal güvenlik ortamını ciddi derecede tehdit eden bir olgu olarak yoğun incelemelere konu olmaktadır. Dinsel öğretilere dayalı yeni bir dünya düzeni kurulmasını amaçlayan küresel terörün yaygınlaşması ile birlikte, uluslararası toplum, terör sorununun giderek daha da karmaşık bir tehdit oluşturduğunun ayırdına varmış, tehdidin bununla da bitmediğini fark etmiş, "aşırı akımlar" olgusu ek ve ağırlıklı bir endişe kaynağı olmaya başlamıştır.

2002 yılında Hindistan'ın Mumbai kentinde kurulmuş olan *Strategic Foresight Group* (SFG) isim-

li düşünce kuruluşu, ulusal ve küresel güvenliği olumsuz etkileyen bu gibi olgular üzerinde uluslararası düzeyde araştırma ve incelemeler yaparak düşüncelerini ve bulgularını somut hükümet politikalarına dönüştürmeyi amaçlayan yeni bir projeyi yürütmektedir.¹ Bu makalenin amacı, SFG'nin son yayımladığı ve Kasım 2006'da Brüksel'deki Avrupa Parlamentosu'nda düzenlediği bir yuvarlak masa toplantısı ile uluslararası toplumun bilgisine sunduğu raporu (SFG Raporu) özetlemek, konu hakkındaki ek görüşlerimizi, değerlendirmelerimizi ve önerilerimizi Türk kamuoyunun bilgisine sunmaktır.²

Genel Gözlemler

SFG Raporu'na göre, medeniyetler çatışmasından söz etmek hatalıdır. Medeniyet insanlığın ortak var-

“Terörizm”, ceza kanunlarında suç olarak tanımlanmış belli şiddet eylemleri ile, bunlara yardım ve destek faaliyetidir. Buna karşılık “aşırı akımlar”, çoğu zaman terör örgütlerinin aynı veya benzeri siyasi ve ideolojik amaçları benimsemiş olsalar bile, buna ulaşmak için şiddet eylemine başvurmaya gerek görmeyen hareketlerdir.

İlişidir, insanlığın bir kısmına - örneğin Batı'ya - mal edilemez ve medeni olanlar çatışmazlar. Çatışma, medeni olmayanlar arasında cereyan eder. “Güç” ile “hukuk ilkeleri” arasında uygun bir dengenin sağlanabilmesi, tarih boyunca insanlığın önemli bir sorunu olmuştur.³

Bu bağlamda, uluslararası hukukun, uluslararası bir uyuşmazlığın çıkmasını önlemeye ve uluslararası bir uyuşmazlık çıktığında bu uyuşmazlığın barışçı yöntemlerle çözümüne ilişkin iki önemli uluslararası belgesi tekrar hatırlanmalı ve uygulanmalıdır. Bunlar, uluslararası davranış kurallarının temelini oluşturan, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulunun “BM Şartına Uygun Olarak Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği Hakkında Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirisi”⁴ ile “Saldırının Tanımı”⁵ kararıdır. Başta uluslararası barış ve güvenlik ortamına yön veren büyük güçler olmak üzere, genelde uluslararası toplumun büyük çoğunluğunun bu belgelerde yer alan ilke ve kuralların tam tersine ve iyi niyetten uzak uygulamaları benimsemesi, sonra da uluslararası hukukun yetersizliğinden, uluslararası barış ve güvenlik ortamının bozulmakta olmasından şikayetçi olunması, 21. yüzyılın -artık gerçekleştirilebilmiş olması gereken- ortak insani değerleri kavramına uygun düşmemektedir.

SFG Raporu'na göre, önümüzdeki kısa ve orta vadede, Orta Doğu'da barışın sağlanabilmesi, uluslararası toplumun önündeki acil ve ciddi bir sınavdır.⁶ ABD'nin 2003 ve sonrasında ortaya attığı ve uygulamaya çalıştığı Büyük Orta Doğu Projesi, ne bölgesel barışa, ne de küresel barışa olumlu katkı-

da bulunmuştur. Bu durum, uluslararası hukuka ve BM'ye karşı olması gereken saygı ve güven duygularını da ciddi şekilde zedelemiştir. Kanaatimizce, ABD'nin, salt kendi ulusal çıkarlarını çıkış noktası olarak alması, hatta meşruiyet için yeterli sayması, bu büyük gücün geleceğini karartmakta olan önemli bir unsurdur. Biz, ABD'nin, “güç” kavramının aynı zamanda “sorumluluk” taşıma boyutunu da içerdiğini görmesini arzu etmekteyiz. Üstelik, “küresel güç” olmak, aynı zamanda “küresel sorumluluk” da taşımak anlamına gelmektedir. Bu gerçeklere aykırı olarak, dış politikada giderek askerî güç ağırlıklı uygulamalara yönelinmesini, hem küresel gelecek, hem de ABD'nin kendi geleceği için olumlu işaretler olarak görmemekteyiz. Tarih, bu yolun, sonu olmayan, çıkmaz bir yol olduğunu gösteren, sonunda tamamen yıkılmış, önceki güçlü devletlerin örnekleriyle doludur.

Siyasi, Askerî ve Hukuki Kavram Kargaşası

Terörizm ve aşırı akımlar gibi, güvenlik ortamını derinden etkileyen olgular üzerinde yapılan inceleme ve değerlendirmelerde ortak kavramlara ve terimlere dayanılamaması, sonuçta bir iletişim kopukluğuna neden olabilmekte ve iyi niyetli olunsalar bile, gerektiği derecede mesafe alınabilmesini önleyebilmektedir. Örneğin günümüz Irak'ında kim “terörist”, kim “direnişçi”dir? Hangi hareket “kurtuluş mücadelesi”, hangi hareket “ayaklanma”, hangi durum bir “iç savaş” sayılabilir? “Terörist” ve “özgürlük savaşçısı” şeklinde bir ayırım yapılabilir mi? “Devlet terörizmi” ne demektir?

Bu konularda, siyasi, askerî ve hukuki kavramların ve söylemlerin birbirine karışması, içinde bulunan iletişim kargaşasının temel nedenleri arasında yer almaktadır. Kısaca özetlemek gerekirse, “terörizm”, ceza kanunlarında suç olarak tanımlanmış belli şiddet eylemleri ile, bunlara yardım ve destek faaliyetidir. Buna karşılık “aşırı akımlar”, çoğu zaman terör örgütlerinin aynı veya benzer siyasi ve ideolojik amaçları benimsemiş olsalar bile, buna ulaşmak için şiddet eylemine başvurmaya gerek görmeyen hareketlerdir.

“Terörizm”, strateji ve taktiklerle ilgili, askerî boyutu olan bir kavramdır. Buna karşılık “kurtuluş savaşı”, silahlı çatışma hukukunda yeri olan, bir stratejik durumu, bunun hukuki niteliğini açıklayan bir kavramdır.

İster uluslararası mahiyette olmayan bir silahlı çatışma, ister uluslararası bir silahlı çatışma durumu söz konusu olsun, uluslararası hukuk silahlı bir çatışmada terör eylemlerine, insanlığa karşı suçlara, soykırıma, savaş suçlarına izin vermemektedir. Silahlı çatışma hukukunun temel bir ilkesine göre, bir silahlı çatışmada, çatışan tarafların silah, araç ve savaş yöntemlerini seçme hakkı sınırsız değildir.⁷ Dolayısıyla, örneğin bir kurtuluş savaşı çerçevesinde, "özgürlük savaşçısı" olarak nitelendirilebilecek kişi de belirtilen konularda sınırsız bir hareket serbestliğine sahip değildir. Hukuk açısından, bir muharibin, düşman cephaneliğini uçurmak amacıyla kendi üzerindeki bombaları patlatarak muharebe görevini yerine getirmesi ile; hangi statüde olursa olsun, silahlı bir kişinin veya topluluğun, camide toplu olarak ibadet etmekte olan yahut pazar yerinde alışveriş etmekte olan masum sivillerin yanında aynı eylemi işlemesi ve katliama neden olması kuşkusuz farklı olgulardır.

Uluslararası hukuk bakımından, "kurtuluş savaşı" uluslararası bir silahlı çatışma sayılır, "ayaklanma" ise -terörizmin yoğun derecesi dahil- bir iç silahlı çatışmadır. İç çatışmalara katılan bireyler, ulusal ceza kanunları karşısında yargı bağımsızlığına sahip değillerdir. Irak'ta, yabancı işgaline karşı yürütülen silahlı mücadele bir "direniş" veya "kurtuluş savaşı"; buna karşılık, ulusal - yerel hukuki veya fiilî otoriteye silahlı bir hareketle meydan okunması bir "ayaklanma"dır. Irak'ta, yabancı işgal gücüne ait askerî hedeflere silahlı çatışma hukukuna uygun silah, araç, gereç ve yöntemlerle saldırı düzenleyen birey, yakalandığı veya ele geçirildiği takdirde muharip sayılabilir. Buna karşılık, bu muharibin silahlı çatışma hukukunu ağır şekilde ihlali mahiyetindeki eylemleri, bir savaş suçunu oluşturabileceği gibi, insanlığa karşı suç, soykırım veya terör suçunu da oluşturabilir. Şu halde, uygulamada, bireysel statü ile bireyin eylemlerinin olabilecek hukuki niteliğini ve sonuçlarını karıştırmamak gerekir. Örneğin bir direnişçinin, sivil kişilere ve mallara yönelik eylemlerinin terör eylemi sayılması ve bundan dolayı kovuşturulabilmesi mümkündür.⁸

"Devlet terörizmi" ifadesi de siyasi bir söylemdir. Devletin organlarının veya devlet adına görev yapan diğer kişilerin ve kuruluşların eylemleri, uluslararası suçları veya haksız bir eylemi oluşturabilir. Bun-

lar zaten önceden tanımlanmış kavramlardır: Savaş suçu, insanlığa karşı suç, soykırım, insan haklarının ihlali, haksız fiil gibi. Bu kapsamda başkaca bir nitelendirmeye gerek bulunmamaktadır.

Terörizm

SFG Raporu'na göre, terörizm insanlığın bir sorunudur ve El Kaide ile sınırlı değildir. Gerçek amaçları güç sahibi olmak olan kişiler veya gruplar, herhangi bir siyasi veya ideolojik gerekçeye dayanabilirler. İster terörizm, ister ayaklanma, kurtuluş savaşı veya başka bir şiddet eylemi olarak adlandırılınsın, bu çatışmalarda çok sayıda insan yaşamını yitirmektedir. Toplumsal, ekonomik ve siyasi hayattan soyutlanmak, toplumun içindeki çok sayıda insanı, bir yer edinmek için başka yol ve yöntemlere başvurmaya veya mevcut yasadışı topluluklara katılmaya hazır, insan kaynakları haline dönüştürebilmektedir. Bu konuda, Nepal, Sri Lanka, Çeçenistan, Kolombiya, Sudan, Uganda, Filipinler, Endonezya, Hindistan, Lübnan, Cezayir, Türkiye vb., ülkelerde incelenebilecek çok sayıda örnek olay bulunabilir.⁹

PKK ve Güneydoğu

SFG Raporu'na göre, son otuz yıllık dönemde Türkiye de çeşitli türlerde terörizmle karşı karşıya kalmış bir ülkedir. Örneğin Güneydoğu Anadolu'nun kırsal kesiminde yaşayan ve sistem içinde sesini duyuramayan gençler için, ideolojik bir takım gerekçelere de sığınarak, bir suç örgütüne katılıp silah sahibi olmak, en kolay ve kestirme bir yol olarak algılanmaktadır.¹⁰

Kanaatimizce, PKK terör örgütünün insan kaynakları bakımından, ekonomik ve toplumsal koşulların belli bir dereceye kadar etken olduğu yolundaki düşüncede gerçek payı olduğu söylenebilir. Buna karşılık, güvenlik ve istikrar ortamı sağlanamadığı sürece, bölgede ekonomik ve mali hareketliliğin, kalkınmanın ve gelişmenin kendiliğinden ortaya çıkabileceğini düşünmenin de gerçekçi olmayacağı açıktır.

Bütün bu gibi yıkıcı faaliyetlerle mücadelenin, uluslararası etkin bir işbirliği olmaksızın başarıyla yürütülebilmesi son derecede güç görünmektedir. Başta Avrupa Birliği olmak üzere, dış etkenlerin -Türkiye dahil- bölge ülkelerini istikrarsızlaştırmaya ve bu suretle baskı altında tutmaya yönelik politikalarına

son vermeleri zorunludur. Buna somut bir örnek de verebiliriz: Yerel bir kısım ihtiyaçların mahallinden yönetimini ve karşılanmasını esas alan sınırlı

İrkçılık ve etnik milliyetçilik, sadece uluslararası barış ve güvenlik ortamını değil, Türkiye'nin millî güvenliğini de olumsuz etkileyen önemli olgular arasındadır. Ulus devlet, halen de geçerli bir kavram olmakla birlikte, ırksal veya etnik bir anlam yüklendiğinde ve bu şekliyle ve aşırı ölçüde uygulandığı takdirde, karşı akımları tetikleyebilmektedir.

bir idari örgütlenme, ve halkın demokratik yönetime katılımının güçlendirilmesi bakımından bir nevi eğitim ve öğretim yöntemi olduğu göz ardı edilerek, Avrupa Birliği temsilcilerince Güneydoğu'daki yerel yöneticilere âdeta Türkiye'den ayrı bir siyasi oluşumun temsilcileriymiş gibi davranılması, gide-rek fiilî bir durum ve uygulama yaratılması eğilimi, hem genel uluslararası hukuka, hem –çoğunluğu NATO üyesi ülkeler bakımından- Kuzey Atlantik Andlaşması'nın amacına ve içeriğine bütünüyle aykırıdır. Kişisel izlenimimiz, Türkiye'nin, ABD ve Batı'nın yoğun desteği ile Kuzey Irak'ta gerçekleştirilen oluşumu, bu defa Güneydoğu'yu da kapsayacak şekilde genişletmeyi amaçlayan bir girişimle karşı karşıya bulunduğuudur.

El Kaide

SFG Raporu'na göre, terör örgütleri genellikle belli bir ülkedeki toprak veya siyaset durumlarını veya yapılarını değiştirmek maksadıyla şiddet eylemlerine başvurmaktadır. El Kaide tipi örgütlerin ayırıcı özelliği, bunların dünya düzenini değiştirmeye yönelik küresel tehditler olmasıdır. El Kaide, özellikle ABD'yi ve müttefiklerini hedef almaktadır. Çin, Hindistan, İskandinav ülkeleri, Doğu Avrupa, Afrika ve Güney Amerika'ya yönelik tehditleri söz konusu olmamıştır. El Kaide'nin, başlangıçta Sovyet işgaline karşı koymak üzere, Afganistan'da ABD – Pakistan ortak işbirliği sonucu oluşturulduğu bilinmektedir. Değişen koşullar, El Kaide'nin amacını, yapılanmasını, konuşlanmasını ve stratejisini değiştirmiştir. El Kaide, Batı'daki hedeflere karşı eylemler düzenlemekte, bu maksatla, insan kaynakları olarak bu –hedef- ülkelerde yerleşik göçmen Müslümanları

kullanmaktadır. Topluma yabancılaştırılmış Müslüman gençler, örgütün başlıca insan kaynaklarını oluşturmaktadır.¹¹

Aşırı Akımlar

SFG Raporu'na göre, El Kaide vb. terör örgütleri ve işbirlikçileri, genel olarak genç insanları silahlandırarak şiddet eylemlerine sevk etmeye yöneldikleri halde, diğer bir takım gruplar, çok daha geniş hedeflere sahiptir ve bunların hedefleri, mensupları olan gençlerin -deyim yerindeyse- zihinlerinin silahlandırılmasıdır. Aşırı akımlar olarak adlandırabileceğimiz bu grupların yöntemlerinin esası, inandırma ve propaganda yoluyla toplumun doğasını ve politikalarını etkilemektir.¹² Mısır'daki İslami Cihad ve Cemaat-ul-İslamiyye, Müslüman Kardeşliği örgütleri, Avrupa ve Kuzey Amerika'da, işsizliğin de etkisiyle yaygınlaşmakta olan, yabancı düşmanlığına dayalı hareketler, verilebilecek örnekler arasındadır.

Dinsel veya ideolojik amaçlara yönelik bu gibi aşırı akımlar, öncelikle ülkelerin anayasal düzenini, ayrıca, zamanla uluslararası barış ve güvenlik ortamını tehdit edebilen, terörizm kadar önemli olgulardır. Uluslararası toplum ve kamuoyu, âdeta sınırsız bir demokrasi ve insan hakları anlayışının yaygın şekilde propagandasının yapılmasının da etkisi altında, bu -terörizme kıyasla daha soyut ve tehlikesiz görünen- önemli tehdidi algılamakta güçlük çekmektedir.

Hukuk, işlevini kendiliğinden yerine getirebilen bir kavram değildir. Yürütülmesi, iyi niyetle ve gerektiğinde zor kullanılarak uygulanması gerekir. İşte bu noktada, sadece terörle mücadelede değil, aşırı akımlarla mücadelede de, insan hakları hukukunun içeriğinin ve sınırlarının iyi bilinmesi gerekmektedir. Toplumda kin ve nefret duygularını yaymaya yönelik propaganda, kişileri ve kurumları aşağılama eylemleri örneğin, ifade özgürlüğü kalkanına sığınmamalıdır. Gerek terör örgütleri bağlamında "yardımcı hizmet unsurları" diyebileceğimiz kişilerin ve kurumların, gerek aşırı akımlara destek veren unsurların istihbarat örgütlerince yakından izlenmesi, gerekli veri tabanlarının oluşturulması, güncelleştirilmesi, çözümlenmesi, değerlendirilmesi, yıkıcı faaliyetlerinin önlenmesi ve uygun hukuki ve cezai yaptırımların tatbik edilebilmesi, özellikle Türkiye'de, yürürlükteki hukuk bakımından büyük ölçüde boşluklarla ve güçlüklerle dolu bir alan teşkil etmektedir.

Sadece aşırı İslamcı akımlar değil, Batı'daki birtakım aşırı akımlar da uluslararası barış ve güvenliği olumsuz etkiliyor.

Kamuoyunun, sadece demokrasi ve insan hakları konusunda değil, terörizm, aşırı akımlar ve bunlarla mücadelenin gerekleri konusunda da bilgilendirilmesi ve eğitimi gerekmektedir. Bu arada, sadece aşırı akımların eleştirilmesinin yeterli olmayabileceği de söylenebilir. Bu akımlara zemin hazırlayan etkenlerin dikkate alınması ve değerlendirilmesi zorunludur. Bu bağlamda, aşırı akımların kendisi kadar, Batılı güçlerin diğer devletlere ve halklara karşı uyguladığı, iyi niyetten uzak siyasi, askerî, ekonomik, mali ve kültürel politikaların bir bütün olarak küresel barış ve güvenlik ortamına olumsuz etkilerini de not etmek durumundayız.

Aşırı akımların önlenmesinde, etkin bir zorunlu millî eğitim sisteminin önemli katkısı olabilir. Türkiye'de başarıyla uygulanmış bir yöntem, nitelikli ancak yoksul kesimlere mensup öğrencilerin, parasız yatılı öğretim programları ve yatılı bölge okulları gibi uygulamalarla desteklenmesidir. Türkiye'de son dö-

nemlerde bu uygulamaların gerilemesini, biz olumsuz bir gelişme olarak değerlendirmekteyiz. Bu suretle yaratılan boşluğun, zaman zaman orta ve uzun vadeli başka maksatlarla hareket eden bir kısım "gönüllü" kuruluşlarca doldurulmakta olmasını, millî güvenlik açısından sakıncalı bulmaktayız. Aşırı akımların etkisinin azaltılmasında, ortak temel özelliklere sahip bir yurttaş kimliğinin ve yurttaşlık kültürünün oluşturulmasında, zorunlu millî eğitim sisteminin önemi ve işlevi yadsınamaz.

Din Kaynaklı Aşırı Akımlar

SFG Raporuna göre, din kaynaklı aşırı akımlar bağlamında, -sanıldığı aksine, öncelikle İslami örgütlenmelerin değil- ABD'de etkin Evanjelist Hristiyanlık anlayışının özellikle belirtilmesi gerekir. Bu akım, ABD'nin içinde yaşamakla birlikte, "fakirlerin de en fakiri" olarak tanımlanabilecek bir kısım toplulukları kolayca cezbedebilmektedir. Bu ve benzeri dinsel akımlar, günümüzde ABD dış

politikasını bile etkileyebilmektedir. İlginç bir diğer nokta, bu toplulukların, örneğin Yahudi lobilerinin etkisiyle değil, Kutsal Kitap'taki öğretisi nedeniyle ve

Uluslararası barış ve güvenliğe olumsuz etkisi nedeniyle, Batı'nın da başka devletlere ve uluslara karşı uyguladığı politikalar bağlamında özeleştirme yapmasında yarar görmekteyiz. Sadece aşırı İslamcı akımlar değil, örneğin ABD'deki aşırı dinci akımlar da uluslararası barış ve güvenliği -hatta belki daha da fazla- olumsuz etkilemektedir.

Hz. İsa'nın ikinci gelişini kolaylaştıracağını düşünerek İsrail'i desteklemekte oluşlarıdır.¹³

Biz, din olgusunun, sadece millî güvenliğin değil, uluslararası barış ve güvenliğin kurulmasında ve korunmasında da, bugünkünden çok daha fazla olumlu etkisinin ve katkısının olması gerektiğine inanmaktayız. Buna karşılık, hukukun üstünlüğü ilkesini; akli, bilimi, deneyimi ve sağduyuyu dışlayan; ilahi kaynaklardan aldığını iddia ettiği siyasi ve ahlakî görevleri yerine getirmek, hedefleri elde etmek düşüncesiyle hareket etmekte olduğunu ifade eden bir yönetim anlayışının da, bugünkü dünyada yeri olmaması gerektiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda, ABD, İran ve Türkiye'deki gelişmelerin yakından izlenmesinde ve incelenmesinde yarar görmekteyiz. Din odaklı bir dış siyaset anlayışının, örneğin ABD'yi bile nasıl olumsuz etkilemekte olduğu, ayrı bir incelemenin konusu olabilir.

Terörizm ve Aşırı Akımlar: Ortak Hususlar

Ulusal veya uluslararası tüm uyumsuzlukların, karşılıklı iletişim, konuşma, anlaşma, uzlaşma, hakemlik veya yargı yolu gibi barışçı yöntemlerle çözümlenmesi kültürünün, "temel insani değerler" kavramının esas altyapısı olarak zorunlu millî eğitim düzenleri içinde yer almasının gerekliliğine inanmaktayız. İletişim sadece bir masa etrafında eşit statüde görüşmekten öte, doğrudan veya dolaylı tüm temas yöntemlerini kapsayan bir kavram olarak anlaşılmalıdır. Bu anlamıyla iletişimin, terörle mücadele sürecinde de önemli rol oynayabileceği düşüncesindeyiz. Örneğin, "teröristlerle hiçbir şekilde görüşmeyiz" içerikli bir mesaj bile, aslında te-

rör örgütüne gönderilen bir mesajdır ve bu anlamda bir iletişim biçimidir.

Gerek terörle mücadelede, gerek aşırı akımlarla mücadelede, ihtiyaç duyulan asgari alt yapının genel anlamıyla mevcut olduğunu düşünmekteyiz. Bu altyapının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi gerekir. Örneğin tek başına uluslararası kültürel değişim programları bile, uluslararası barış ve güvenliğe önemli katkılar sağlayabilir. Karşılıklı anlayış zeminini güçlendirebilir. Ancak iyi niyetten uzak dış politika uygulamaları, sözlerle eylemler arasındaki derin farklılık, siyasi irade yokluğu ve çoğu olaylarda görülen fırsatçılık eğilimi, mevcut uluslararası sistemi ve hukuk düzenini büyük ölçüde etkisiz kılmaktadır. Sonuçta, terörle ve aşırı akımlarla mücadelede, hukuk işlevini yerine getirememekte, tersine, örneğin insan hakları hukuku, uygulamada teröristlerin bağımsızlığı ve ayrıcalığı hukukuna dönüştürebilmektedir.

SFG Raporu'na göre, bir ülkedeki nüfusun bir kısmının diğerlerine oranla yoksunluk içinde bulunduğu duygusu, sadece terörizmi değil, aşırı akımları da besleyen önemli bir unsurdur. Şayet bazı bölgelere ilişkin toplumsal ve ekonomik göstergeler, bu bölgelerin diğer bölgelere göre daha fakir olduğuna işaret ediyorsa, siyasi hayat burada yaşayanlara kapalı ise ve yönetimce insan onuruna önem verilmiyorsa, terörizm ve aşırı akımlar buralarda daha kolay zemin bulabilmektedir. Ortaya çıkan dışlanmışlık duygusu, dışlananları, kendileri gibi kendilerini dışlanmış hissedenlerle arada daha sıkı bir bağ ve dayanışma kurmaya teşvik etmektedir. Devlet politikaları bazı illeri ihmal ediyorsa, buradaki insanlar siyasette bir kenara itilmişlerse, topluma hâkim olan üzüntü duygusu, terör örgütlerine ve aşırı akımlara katılmaya hazır genç insanlar topluluğunu yaratabilmektedir.¹⁴ Bu koşullarda, kararlı ve yetenekli liderlerce yayılmak kaydıyla, dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir ideoloji, toplumdan dışlanmışlık duygusu içindeki bireyleri teröristlere veya aşırııcılara dönüştürebilir.

Günümüzde küresel güçlerin yapısı büyük ölçüde Batı tarafından şekillendirildiği için, Batı'nın uygulamalarındaki çifte standart, olumsuzlukları artırmaktadır. Batıya göre, örneğin ABD ve müttefiklerine yönelik saldırılar terörizmdir, diğer saldırılar etnik çatışmadır yahut özgürlük savaşıdır.

Hizbullah'ın İsrail'li sivilleri öldürmesi terördür; ama PKK'nın Türkiye'deki şiddet ve propaganda eylemleri kurtuluş savaşıdır ve ifade özgürlüğünün kullanımıdır.¹⁵

Batı'nın Durumu

SFG Raporu'nda, uluslararası barış ve güvenlik açısından üç kavramın önemi vurgulanmaktadır: Kalkınma, demokrasi ve diyalog.¹⁶ Kanaatimizce bu kavramlara, iyi niyet, insanlık onuruna saygı ve insanlara özgü utanma duygusunun bireylere ve toplumlara yerleştirilmesinin önemi de eklenmelidir.

"Temel insani değerler", SFG Raporu'nda yer alan önemli bir başka kavramdır.¹⁷ Gerçekten, Türk devriminin hedeflerinin tanımlanmasında bir ölçüt olarak görülen "çağdaş uygarlık" kavramı, uygulamada genelde Batıya yönelik bir referans olarak yorumlanmıştır. Oysa bu şekilde bir sınırlandırmanın gerçekleri yansıtmadığı, insanlığın ortak paydasını oluşturan "temel insani değerler" kavramının çok daha kapsayıcı ve birleştirici bir kavram olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda, "demokrasi, insan hakları, serbest pazar ekonomisi" gibi kavramlara dayandığı varsayılan Batı'nın küresel başarısının içeriği, niteliği, yöntemleri ve bu başarının küresel maliyeti, her yönüyle sorgulanmaya muhtaç görünmektedir. Batı'nın, başkalarına ("ötekiler") yönelik dış politika ve güvenlik anlayışının ve uygulamalarının, uluslararası hukuk bir yana, bizzat Hristiyan ahlakı ile bağdaştırılabilirliğinin incelenmesinde yarar vardır.

Ulus devlet, insan hakları hukuku bağlamında cinsler arası eşitlik, eşcinsel hakları, aynı cinsle evlilik, ayrılıkçılığa yönelik propaganda, başka dinleri aşağılama veya başka ulusların değerlerine hakaret eylemlerinin demokrasinin ve insan haklarının doğal gereği gibi sunulması, Avrupa'da yükselen ırkçılık ve aşırı milliyetçilik, vicdani red vb. konularda yaşanmakta olan olaylar, Avrupa Birliği Anayasası ile ilgili gelişmeler, Avrupa-Amerika güvenlik ilişkilerinin geleceği, Avrupa'daki yeniden yapılanma çalışmaları ve ortaya çıkan karmaşa, bir bütün olarak Batı'nın da ciddi belirsizlikler ve sorunlarla karşı karşıya bulunduğuna işaret etmektedir.

Temsilî demokrasilerde, seçim sürecinin maddi kay-

naklar açısından desteklenmesi yöntemleri, siyasi bağış ve lobicilik faaliyetleri, basın ve yayın yoluyla kamuoyunun etkilenmesi ve yönlendirilmesi, son derece profesyonel propaganda çalışmalarıyla seçim sonuçlarına etki edilebilmesi, önemli sorun alanları haline dönüşmektedir. Avrupa Birliği süreci, bu bölgede bile, yönetenlerle yönetilenler arasında önemli algılama ve değerlendirme farkları olduğunu, iletişim zafiyeti bulunduğunu göstermektedir.

Türkiye'deki Durum

Türkiye, içinde bulunduğu hassas coğrafi konum, gerçekleştirmeye çalıştığı kültürel devrim ve demokratik gelişim, tarihî ve kültürel açıdan Doğu ile de yoğun bir ilişkisi ve geçmişi olmasına rağmen, Batı içinde yer alma çabası, zamanın büyük güçlerinin bölgeye yönelik hedefleri, stratejileri ve politikalarının da etkisiyle, hemen sürekli olarak dolaylı saldırıların hedefi olagelmış bir ülkedir. Türkiye bunu zaman zaman ayaklanmalar, zaman zaman terörizm, zaman zaman aşırı akımlar şeklinde yaşamıştır ve yaşamaya devam etmektedir. Bu durumun günümüzdeki somut örnekleri olarak, terörizm bağlamında PKK terör örgütü, aşırı akımlar bağlamında ise Türkiye'de dinsel esaslara dayalı bir devlet düzeni kurmaya çalışan çeşitli siyasi hareketler gösterilebilir.

Özellikle terör tehdidine hedef olmuş ülkelerin millî güvenlik gerekleri, bu tehdide hedef olmamış ülkeler tarafından gerektiği derecede anlaşılamamaktadır. Örneğin Avustralya Başbakanı, ancak Bali/Endonezya'daki tatil yerinin bombalanması ve çok sayıda Avustralya vatandaşının ölmesinden sonradır ki, ABD'nin acısını daha iyi anladığını söylemiştir. Türkiye, bu anlamda dost ve müttefiklerinden hemen hiçbir zaman anlamlı bir destek görmemiş olmanın acı deneyimini yaşamış ve yaşamakta olan -deneyimli- bir ülkedir.

İrkçılık ve etnik milliyetçilik, sadece uluslararası barış ve güvenlik ortamını değil, Türkiye'nin millî güvenliğini de olumsuz etkileyen önemli olgular arasındadır. Ulus devlet, halen de geçerli bir kavram olmakla birlikte, ırksal veya etnik bir anlam yüklenildiğinde ve bu şekilde ve aşırı ölçüde uygulandığı takdirde, -dış unsurların da tahrikiyle ve yönlendirmesiyle- karşı akımları tetikleyebilmektedir. Bu gözlem bizi, uygulamada devlet ve vatandaş ikilisi

anlayışına dayalı yeni bir yönetim anlayışına götürmektedir.¹⁸

Bu çerçevede, uluslararası hukuktaki halkların "kendi kaderini tayin hakkı" kavramının anlamının ve işlevinin de doğru anlaşılması ve uygulanması gerektiğini düşünmekteyiz. Etnik köken, dil, din ve hatta kültür öğeleri açısından, farklılıklara saygı gösterilmesi, olumsuz ayrımcılık yapılmaması elbette yaşamsal derecede önemlidir. Buna karşılık, farklılıkların ısrarla ve sürekli olarak vurgulanıp, zaman içinde derinleştirilip ayrılığa, toplumun genelinden soyutlanmaya ve sonuçta ayrılıkçılığa dönüştürülmesinin önlenmesi de –hatta daha ileri derecede- yaşamsal öneme sahiptir. İşte, bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın değiştirilemeyecek hükümleri arasında sayılan unsurların, ulusal birliği sağlamanın ve sürdürmenin meşru, zorunlu ve asgari koşulları olarak değerlendirilmesi ve tartışma konusu yapılmaması gerektiği düşüncesindeyiz.

Öte yandan İslam, toplumsal açıdan Türkiye'nin bir gerçeğidir ve millî birliğin sağlanmasında önemli bir unsurdur. Bu gerçeği yok farz etmek veya gerektiği derecede önemsemek yerine, doğru anlamak ve doğru yönlendirmek, devlet ve toplum ilişkilerinin çok daha fazla güçlendirilmesini sağlayabilir. Başta millî güvenlik politikalarının oluşturulmasından sorumlu makamlar olmak üzere, Türkiye'nin bu konuda çok daha fazla araştırma ve inceleme yapmaya, yaptırmaya ihtiyacı olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle kendilerini aydın olarak nitelendiren bir kısım yurttaşların, bilgiye dayanmayan din karşıtı söylem ve uygulamaları, devlet-toplum ilişkilerini zedelemekte, bir kısım halkın rejime olan güven duygusunu olumsuz etkileyebilmektedir.

Türkiye'deki siyasal İslam hareketi ayrı bir inceleme konusu olabilir. Görünen gelişmeler, çağdaş demokratik sistem anlayışının özümsemiş olup olmadığı konusunda tereddütler yaratmaktadır. Bunun açık göstergelerini, ulusal ve uluslararası yargı organlarının önemli konularda verdiği kararlara karşı sergilenen tavırlar ve tepkiler oluşturmaktadır. Bu göz-

lemler, siyasal İslam hareketince, dinsel amaçlarına yönelik hedeflerine ulaşmada izlenecek yöntem ve politikaların belirlenmesi bakımından (laiklik ilkesi, hukuk devleti, sivil-asker ilişkileri, vicdan ve din özgürlüğü vb.) demokrasi kavramının sınırlarının âdeta sınılanmakta olduğu izlenimini vermektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu yazımızda, SFG Raporu'nun bazı bölümlerini özetledik, kişisel görüş ve değerlendirmelerimizi açıkladık. SFG Raporu'nda, Orta Doğu Barışı İçin Yarı Sürekli Konferans, Batı-İslam Diyalog ve Temas Girişimi, Ortak Medeniyet Konulu Uluslararası Tarih Çalışma Grubu, Arap-İslam Rönesans Girişimi gibi başka somut öneriler ve mekanizmalar da yer almaktadır.

Uluslararası toplum genelinde, hukukun ve özellikle de uluslararası hukukun anlam, işlev ve yöntemlerinin iyi niyetle ve işbirliği içinde anlaşılmasından ve uygulanmasından başka çözüm olamayacağının görülmemesinde ısrarcı olunmasına devam edilmesi halinde, gerek millî güvenliğin, gerek uluslararası barış ve güvenliğin tehlike altında olmasına şaşmamak gerektiğini söyleyebiliriz. Karmaşanın bir nedeni de hukukla siyaset, siyasetle savunma kavramlarının karıştırılması, kavramlara herkesin farklı anlamlar yüklemesi, bunun ise iletişimi güçleştirmesi, engellemekte olması gerçeğidir.

Siyasal, ekonomik ve sosyal koşullardaki aksaklıklar, bir kısım bireylere hâkim olabilen yoksunluk ve dışlanmışlık duygusu, millî eğitim sistemlerinin etkin olamayışı ve ulusal ortak paydaları destekleyememesi, güçlendirememesi; hem terör örgütlerinin, hem de aşırı akımların, insan kaynakları açısından önemli bir sorun yaşamamasına olanak sağlamaktadır.

Uluslararası barış ve güvenliğe olumsuz etkisi nedeniyle, Batı'nın da başka devletlere ve uluslara karşı uyguladığı politikalar bağlamında özeleştirme yapmasında yarar görmekteyiz. Sadece aşırı İslamcı akımlar değil, örneğin ABD'deki aşırı dinci akımlar da uluslararası barış ve güvenliği -hatta belki daha da fazla- olumsuz etkilemektedir.■

Dipnotlar

- 1 Resmî web sitesi, www.strategicforesight.com
- 2 *An Inclusive World In Which The West, Islam And The Rest Have A Stake*, Strategic Foresight Group, 2007, a. vi-40.
- 3 *An Inclusive World*, s.1.
- 4 BM Genel Kurulu'nun 2625 (XXV) sayılı kararı.
- 5 BM Genel Kurulu'nun 3314 (XXIX) sayılı kararı.
- 6 *An Inclusive World*, ss.27-29.
- 7 1907 tarihli Kara Savaşının Kuralları ve Gelenekleri Hakkındaki IV No.lu Lahey Sözleşmesi Eki Yönetmelik, madde 22; 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek, Uluslararası Silahlı Çatışmalara İlişkin I No.lu Protokol, madde 35.
- 8 Türkiye'de, PKK'nın -terör eylemleri dahil- her türlü silahlı şiddet eylemleri ancak ayaklanma olarak nitelendirilebilir. Zira Türkiye sömürge yönetimi veya yabancı işgali altında bir ülke olmadığı gibi, ırkçı bir yönetim de söz konusu değildir. Türkiye, tam tersine, Batı'lı anlamda demokrasi ve insan hakları kavramlarının ana unsurunu oluşturan, Avrupa Konseyi'nin ve Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı'nın (NATO) köklü bir üyesi olan bir devlettir. Böyle bir ülkede nasıl bir kurtuluş savaşı yapılabileceğinin, neye karşı özgürlük savaşçısı olunabileceğinin, Batı'lı dost ve müttefikimiz ülkelerce samimiyetle ve ciddiyetle değerlendirilmesi gerekir.
- 9 *An Inclusive World*, ss. 2-6.
- 10 *An Inclusive World*, s. 7.
- 11 *An Inclusive World*, ss. 9-12.
- 12 *An Inclusive World*, ss. v, 12.
- 13 *An Inclusive World*, ss. 12-14.
- 14 *An Inclusive World*, s. 15.
- 15 *An Inclusive World*, s. 18.
- 16 *An Inclusive World*, ss. 35-38.
- 17 *An Inclusive World*, s. 35.
- 18 Irak'ta ulusal birliği ve ülke bütünlüğünü tehlikeye düşüren sadece yabancı işgali değil, oluşturulmasına çalışılan yeni yapılanmanın, etnik, ırk, dil ve din ayrımına dayandırılmasına çalışılması olduğu düşüncesindeyiz. En azından, din unsurunu ölçüt alan, ancak dışlayıcı değil, kapsayıcı ve birleştirici bir anlayışı yansıtan Osmanlı millet sisteminin, Batı'da geliştirilen ancak uygulamada ayrımcı ve dışlayıcı sonuçlar yaratan azınlık hakları kavramına nazaran Irak'ın millî güvenliğine daha fazla katkıda bulunabileceği söylenebilir.